د ستراتیژیکو او سیمه‌ییزو څېړنو مرکز

تحلیل هفته

ګڼه: 504

(01 - 04 مرغومی 1404 هـ ش)

د تهران غونډه او په کې د اسلامي امارت نه ګډون ته یوه کتنه

دا نشریه د افغانستان او سیمې د مهمو سیاسي، امنیتي، اقتصادي او ټولنیزو پېښو د تحلیل اوونیزه خپرونه ده چې د ستراتیژیکو او سیمه‌ییزو څېړنو مرکز له لوري په پښتو، دري، انګلیسي او عربي ژبو چمتو کېږي او خپرېږي.

په دې ګڼه کې لولئ:

- د تهران غونډه او په کې د اسلامي امارت نه ګډون ته يوه کتنه.......................................3
- د تهران د غونډې د ترسره کولو لپاره انګيزه...3
- ولې اسلامي امارت په غونډه کې ګډون ونه کړ؟ 5
- پايله 7
- وړانديزونه 8
- سرچينې 8

Center for Strategic and Regional Studies (CSRS)

د تهران غونډه او په کې د اسلامي امارت نه ګډون ته یوه کتنه

سریزه

د هغه څه لپاره چې د افغانستان د کړکېچ د حل په نوم یادېږي، په سیمه ییزه او نړیواله کچه په ډېرو بېلو غونډې او میکانیزمونه جوړ او ترسره شوي دي. په تېرو څو کلونو کې، ډېری هېوادونو او سازمانونو د افغانستان په اړه د غونډو د جوړولو نوښت کړی دی. د نورو موخو سربېره، د هېوادونو، نوښتګرو او تنظیم کوونکو تر ټولو مهمه انګېزه د افغانستان په وضعیت کې د خپل نفوذ زیاتول دي. په ورته وخت کې، ایران پدې وروستیو کې عملي نوښت ښودلی او په تهران کې د افغانستان لپاره د ګاونډیو هېوادونو د استازو په کچه یوه غونډه جوړه کړې وه. پدې غونډه کې د پاکستان د لومړي وزیر ځانګړي استازي،د روسیې او ازبکستان د ولسمشر استازو او د چین، تاجکستان او ترکمنستان د بهرنیو چارو وزارتونو په کچه استازو ګډون کړی وو.[1] اسلامي امارت هم دې غونډې ته بلل شوی و، خو د اسلامي امارت د بهرنیو چارو وزارت د غونډې څخه یوه ورځ مخکې اعلان وکړ چې په یاده غونډه کې به ګډون ونه کړي.[2] د دې غونډې په اړه دوه اساسي مسایل د بحث وړ دي: لومړی، د دې غونډې د ترسره کولو اصلي انګېزه څه وه او دوهم داچې ولې اسلامي امارت په کې ګډون ونه کړ؟ په دې تحلیل کې د دې او نورو پوښتنو ځوابونه تر بحث لاندې نیول شوي.

د تهران د غونډې د ترسره کولو لپاره انګیزه

ایران د افغانستان یو له هغو ګاونډیانو څخه دی چې د اسلامي امارت له بیا واک ته رسېدو وروسته یې له اسلامي امارت سره نږدې اړیکې ټینګې کړې دي. په بل عبارت له افغانستان څخه د امریکا وتل او د هغه حکومت ړنګېدل چې دوي یې ملاتړ کاوه، د ایران لپاره یو ښه فرصت شو چې د امریکا په نشتوالي په افغانستان کې ښه اقتصادي حضور ترلاسه کړي. همدارنګه په اسلامي امارت باندې د لویدیځ بندیزونو او له پاکستان سره د ستونزو رامنځته کېدو ایران په افغانستان کې په ښه اقتصادي موقعیت کې راوست. له همدې امله که د تهران د یادې غونډې د ترسره کولو انګېزې وڅېړل شي، لاندې ټکي مهم لیدل کیږي:

لومړی، ایران سره له دې چې له اسلامي امارت سره پراخې اړیکې لري، د اسانتیا برابرونکي په توګه تل د افغانستان په اړه د سیاسي بحثونو په څنډه کې و؛ د بېلګې په توګه روسیه د مسکو فارمټ او نورو نوښتونو له لارې په افغان مسلو کې د مرکزي رول لوبولو توان لري. چین هم په افغان مسلو کې د ښکیلتیا لپاره خپل میکانیزمونه لري. په عین حال کې ایران، سره له دې چې په افغانستان کې پراخ سیاسي، اقتصادي او کلتوري شتون لري، د افغانستان متمرکز سیمه ییزو مسلو لپاره د غونډو په جوړولو یا سیمه ییزو فارمټونو په جوړولو کې لږ رول لوبولی دی. له همدې امله، ترټولو مهم شی چې تهران یې د داسې غونډې جوړولو ته وهڅوه،

Center for Strategic and Regional Studies (CSRS)

کیدی شي د افغانستان په سیمه ییزو مسلو کې د تهران رول زیات کړي. حتی له دې د مخه ایران د افغانستان او پاکستان ترمنځ د منځګړیتوب لپاره لیوالتیا ځرګنده کړې وه.

د ایران لپاره د داسې غونډې د جوړولو لپاره بله انګیزه د افغانستان په اړه د ایران د ګټو پر محور مسلو راپورته کول وو. ایران د افغانستان یوازینی ګاونډی دی چې د هغو ملیونونو کډوالو کوربه توب سربیره چې کلونه وړاندې دې هېواد ته کډوال شوي وو، د اسلامي امارت د واک ته رسېدو وروسته د نوي پرمختګ وروسته د افغان کډوالو د یوې بلې لوېې څپې شاهد و. د افغان کډوالو د کوربه توب څخه د ګټې اخیستنې لپاره، ایران د افغان کډوالو مسله د یوې ګډې مسلې په توګه راپورته کوي. په هرصورت د دې غونډې په وروستۍ اعلامیه کې ګډونوالو هېوادونو پرته له دې چې د ځان لپاره کومه ژمنه ومني په نړیوالو سازمانونو غږ وکړ چې افغانستان ته د کډوالو د باعزته راستنېدو لپاره شرایط برابر کړي.[3]

د تهران د داسې غونډې په جوړولو کې بله موخه دا کېدای شي چې پر اسلامي امارت د سیاسي فشار راوړلو لپاره سیمه ییز میکانیزمونه وکاروي ترڅو د تهران د ګټو پر محور مسلو ته ځواب ویونکی شي. په بل عبارت، څرنګه چې تهران نه غواړي په مستقیم ډول او مخامخ د خپلو ګټو پر محور مسلې اسلامي امارت ته ورسوي، نو دا غونډه غوره وسیله کېدای شي. یا له بل نظره، تهران غوښتل چې اسلامي امارت ته وښیي چې که اړتیا وي، نو کولی شي په سیمه ییزه کچه د اسلامي امارت پر وړاندې اجماع جوړه کړي. البته د سیمې هېوادونه تر کومه حده د ایران له مسلو سره همغږي دي، دا بله موضوع ده؛ ځکه چې که څه هم د سیمې هېوادونو په دې غونډه کې ګډون وکړ او د ایران دریځونه یې واورېدل، هر ګډونوال هېواد په افغانستان کې خپلې ګټې لري او د خپلو ګټو پر بنسټ له اسلامي امارت سره تعامل کوي.

په پای کې، د ایران لخوا دا نوښت د خپل جیوپولیتیک وزن د زیاتولو او د سیمه ییزو پرمختګونو د تنظیم کونکي په توګه د خپل رول د پیاوړي کولو لپاره د یوې هڅې په توګه لیدل کیدی شي.

د بلې هرې مسلې ور اخوا ایران په سیمه کې یو مهم لوبغاړی دی. که څه هم د لویدیځ بندیزونو او فشارونو او د اسراییلو سره د هغې شخړې د ایران د وړتیاوو یوه لویه برخه مصرف کړې او کمزورې کړې ده، خو بیا هم ایران په سیمه کې د نفوذ کولو لپاره لوړ وړتیا لري، په ځانګړې توګه د هغو وسیلو په پام کې نیولو سره چې دا یې د افغانستان د لوبې په ډګر کې لري، چې دغه هېواد یې د نورو سیالانو په پرتله په ډېر غیر فعال حالت کې اچوي. له همدې امله، تهران هڅه کړې چې د دې غونډې له لارې د افغان مسلو لپاره یو ایراني چینل رامنځته کړي او د سیمه ییز لوبغاړي په توګه خپل رول ببرته پیدا کړي چې ورته اړتیا لري.

Center for Strategic and Regional Studies (CSRS)

ولې اسلامي امارت په غونډه کې ګډون ونه کړ؟

لکه څنګه چې په سریزه کې یادونه وشوه، ایران اسلامي امارت ته بلنه ورکړه چې د تهران غونډې ته خپل استازی واستوي، خو د بهرنیو چارو وزارت د اطلاعاتو او عامه اړیکو رییس احمد ضیاء تکل اعلان وکړ چې اسلامي امارت پرېکړه کړې چې په دې غونډه کې ګډون ونه کړي. د اسلامي امارت د نه ګډون په اړه، هغه وویل چې اسلامي امارت د سیمه ییزو سازمانونو، موجوده بڼو او دوه اړخیزو میکانیزمونو له لارې په دوامداره توګه د سیمې له ټولو هېوادونو سره فعالې اړیکې ساتلې دي او د سیمه ییزې همکارۍ د پراختیا او تفاهم په برخه کې عملي او د پام وړ پرمختګ شوی دی. تکل زیاته کړه چې د افغانستان د بهرنیو چارو وزارت په دې باور دی چې د موجوده سیمه ییزو بڼو پیاوړتیا د سیمې د هېوادونو ترمنځ د تفاهم، همکارۍ او همغږۍ د پراخولو لپاره یوه اغېزمنه لاره ده او اسلامي امارت د موجوده میکانیزمونو په چوکاټ کې د رغنده تعامل، متقابلې همکارۍ او سیمه ییزو اړیکو پراختیا ته ژمن دی او دې پروسې ته به دوام ورکړي.[4] د دې رسنیزو دلایلو سربېره، ځینې بنسټیز عوامل چې په دې غونډه کې د اسلامي امارت د نه ګډون لامل شوي په لاندې ډول یادولی شو:

د غونډې له اجنډا سره مخالفت: تر ټولو مهم دلیل دا کېدای شي کوم چې د ایراني چارواکو د څرګندونو محتوا او د غونډې روحیه دا په ګوته کوي چې دا غونډه د هغو مسلو د راپورته کولو لپاره جوړه شوې وه چې په افغانستان کې د بحران شتون په ګوته کوي. دا پدې مانا ده چې د غونډې کوربه هېواد په توګه د ایران له نظره، افغانستان لاهم د ناامنۍ سرچینه او سیمې ته یو جدي ګواښ ګڼل کېږي او د دې غونډې له لارې، د افغانستان شاوخوا هېوادونه کولی شي د ناامنۍ سرچینو او ګواښونو څخه د خلاصون لپاره خپل پلانونه وړاندې کړي چې د افغانستان خاورې څخه رامنځته کېږي. طبیعي ده په داسې حالت کې چې اسلامي امارت، تل یې په هېواد کې پر سولې او ثبات ټینګار کړی، ځینې هغه مسلې چې په غونډه کې راپورته کېدی شي د افغانستان خپلې داخلي مسلې ګڼي او د افغانستان څخه بهر یې حل کول د افغانستان په چارو کې لاسوهنه ګڼي. له همدې امله، په غونډه کې د نه ګډون له لارې، اسلامي امارت لومړی غوښتل چې نورو ته دا وروښيي چې د ګاونډیو هېوادونو لخوا د افغانستان تعریف، په عمومي ډول اسلامي امارت ته د منلو نه دی او دوهم، په داسې غونډه کې د اسلامي امارت ګډون به د افغانستان د ناغوښتل شوي وضعیت په اړه د نورو د دریځونو او تعریفونو تایید په معنی وي.

د ایران د دوه ګوني چلند په اړه د نارضایتۍ څرګندونه: دوهم دلیل یې دا کېدای شي چې ایران په دې وروستیو کې د افغانستان په اړه دوه ګونی چلند کوي. له یوې خوا، د اسلامي امارت مخالفینو ته د کوربه توب او هغوی ته د خپلې خاورې په اړه د همغږۍ او سیاسي فعالیتونو د ترسره کولو اجازه ورکولو سره، ایران په غیر

مستقیم دولتونو خپله خاوره د اسلامي امارت مخالفینو ته ورکړې ده او له بلې خوا د اسلامي امارت سره د دوستانه او نږدې اړیکو ادعا کوي. د ایران دا دوه ګونی چلند، "هغه څوک چې د دواړو لاسونو پر اساس هڅه کوي" شاید د دې لامل شوی وي چې اسلامي امارت له ایران څخه په سیاسي توګه یو څه واټن وساتي او په داسې غونډه کې د ګډون نه کولو سره، په ضمني ډول د ایران د دوه ګوني چلند څخه د نارضایتی پیغام ځرګند کړي.

د متوازنه پالیسي ښودل: بل دلیل یې دا دی چې سیمه ییز هېوادونه، په ځانګړې توګه ایران، تل د سیمې سره د افغانستان د یوځای کېدو په اړه خبرې کوي. که څه هم د "سیمې سره د افغانستان د یوځای کېدو" شاخصونه په ځرګنده توګه روښانه نه دي، خو د ایراني چارواکو له ځرګندونو او دریځونو څخه دا ځرګنده ده چې تهران هڅه کوي افغانستان د هغه څه په مدار کې ځای پر ځای کړي چې دوي یې د سیمې په توګه تعریفوي او له لویدیځو هېوادونو څخه یې لرې وساتي. یعنې، افغانستان به په یو اړخیزه توګه په سیمه ییزه کچه خپلې ټولې اړیکې او تعاملات وساتي او له لویدیځ سره لکه څنګه چې ایران تمه لري د شخړې څخه ډډه وکړي. دا سمه ده چې د امریکا متحده ایالاتو سربېره، ډېري لویدیځ هېوادونه تر اوسه پورې له اسلامي امارت څخه خپل سیاسي واټن ساتلی دی، خو دا په دې معنی نه ده شي تعبیر کېدای چې اسلامي امارت به له دوي سره دښمني او شخړې ته ننوځي. په افغانستان کې د واک ته له رسېدو راهیسې، اسلامي امارت د بې طرفی او توازن اصل په خپل بهرني سیاست کې اصلي شعار ګرځولی او په عمل کې یې تعقیب کړی دی. د همدې پالیسی پر بنسټ، اسلامي امارت هڅه کوي چې خپلې اړیکې په سیمه ییزه کچه پراخې کړي او لویدیځ هېوادونه قانع کړي چې د دې پالیسی پر بنسټ، دوي کولی شي افغانستان ته بېرته راشي او په رسمي او عیني ډول په افغانستان کې خپلې مشروع ګټې د خپلو سفارتونو په پرانیستلو سره تعقیب کړي.

د دې غونډې څخه د پاکستان د ګټې اخیستنې مخنیوی: د افغانستان په اړه دا سیمه ییزه غونډه په داسې وخت کې ترسره کېږي چې د اسلامي امارت او پاکستان ترمنځ د اړیکو کچه تر ټولو ټیټې کچې ته رسېدلې ده او یوه سړه او نازکه فضا د دواړو هېوادونو ترمنځ پر اړیکو سیوری غوړوي. که څه هم د ایران د بهرنیو چارو وزیر روښانه کړې وه چې د افغانستان او پاکستان موضوع د تهران د غونډې په اجنډا کې نه ده، خو د افغانستان او پاکستان په اړه یې د هېوادونو د دریځونو یا اړخیزو خبرو اترو امکان رد نه کړ. له دې لیدلوري ویلی شو چې د تهران په غونډه کې د اسلامي امارت نه ګډون د کابل غوره توب ښیي او ښکاره کوي چې له هغو غونډو څخه لرې پاتې شي چې پکې د پاکستاني استازي شتون اسلام آباد ته د بیانونو د جوړولو، په ځرګنده توګه د غوښتنو د وړاندې کولو او د دریمې ډلې د ملاتړ د جلبولو فرصت برابروي. په بل عبارت، اسلامي امارت هڅه کوي چې ځان په داسې موقف کې ونه نیسي چې پاکستان له غونډې څخه د وسیلې په

توګه ګټه پورته کړي او د افغان استازي په شتون کې سیاسي ګټې یا مطلوب امتیازات ترلاسه کړي؛ یوه داسې تګلاره چې موخه یې د خطر اداره کول او د عامه ډیپلوماسۍ ډګر ته د فشار د لېږدولو مخنیوی دی.

پایله

د تهران غونډه د ایران لخوا د افغانستان د مسلو او قضیو لپاره د یو ډیپلوماټیک چارواکي په توګه د ځان لپاره د ځای ښودلو هڅه ګڼل کېدی شي. ایران، چې له کلونو راهیسې منزوي او د لویدیځ له مرګوني فشار لاندې دی، د داسې نوښت له لارې هڅه کوي چې ثابته کړي چې لاهم د انزوا څخه د راوتلو وړتیا لري او په سیمه ایزو مسلو اغیزه لري. تمه نه کېده چې په دې غونډه کې اصلي عنصر، چې اسلامي امارت و، د ایران له بلنې سره سره حاضر نه وي. د اسلامي امارت د بهرنیو چارو وزارت په دې غونډه کې د خپل نه ګډون اعلان وکړ. په هرصورت په دې سیمه ییزه غونډه کې د اسلامي امارت نه ګډون کولی شي د هغې فعالیت تر پوښتنې لاندې راولي او دا په ډاګه کړي چې ایران په حقیقت کې د اسلامي امارت له نه شتون سره مخ شوی دی؛ چې دا ښیي چې د اسلامي امارت بهرنۍ پالیسي په هغو اصولو ولاړه ده چې په کې د نورو هېوادونو په څېر د مسؤل حاکمیت لرونکي هېواد په توګه د افغانستان شهرت باید وساتل شي. د اسلامي امارت نه ګډون دا هم وښودله چې افغانستان نور د سیمې د هېوادونو لخوا د افغانستان د وضعیت په اړه تعریف شوی نه دی او په هغو غونډو کې به ګډون ونکړي چې موخه یې د افغانستان وضعیت د یوې ستونزې په توګه تعریف کول وي. د تهران په غونډه کې د اسلامي امارت نه ګډون دا هم وښودله چې د هغو پالیسیو په اړه چې افغانستان یې سیمې پورې محدود کړی دی، مناسب نظر نه لري او مجبور دی چې د لویدیځ په اړه خپل نظر د سیمې له نظره وګوري، په ځانګړې توګه هغه هېوادونه چې له لویدیځ سره ستونزې لري. په هرصورت، د تهران په غونډه کې د اسلامي امارت نه ګډون له ځان سره تاوانونه هم لري:

لومړی، په دې غونډه کې د ګډون له لارې، اسلامي امارت کولای شوای چې خپل دریځونه په څرګنده او مستقیم ډول وړاندې کړي او په سیمه کې د شته تصوراتو په اړه خپل دریځونه او پالیسۍ روښانه کړي؛

دوهم، په دې غونډه کې نه ګډون، اسلامي امارت د سیال هېواد، یعنې پاکستان لپاره میدان خلاص پرېښود، داسې چې د افغانستان د چارو لپاره د پاکستان پخواني استازي په خپل لفظي برید کې د تهران په غونډه کې د اسلامي امارت نه ګډون د اسلامي امارت "سیاسي نابالغتیا" ګڼلې ده؛

دریم، ایران چې دا مهال د افغانستان لپاره یو لوی اقتصادي ملګری دی او د پاکستان سره د ټرانزیټي لارو بندیدو سره یو مناسب بدیل ګڼل کیږي، باید د اسلامي امارت په وړاندې پر خپل چلند بیا غور وکړي، ځکه چې د تهران په غونډه کې د اسلامي امارت ګډون نه کول د ایرانیانو په ذهنونو کې ډېرې منفي اټکلونه او تصورات رامینځته کولی شي.

Center for Strategic and Regional Studies (CSRS)

وړاندیزونه

په دې مقاله کې د ترسره شوې مطالعې پر بنسټ، لاندې وړاندیزونه کېدی شي:

۱. د سیمې هېوادونه باید د افغانستان په اړه خپل نظر بیاکتنه وکړي او نور افغانستان د ناامنۍ او ګواښ سرچینه ونه ګڼي؛

۲. پوازې امنیتي موضوعاتو پر بنسټ غونډو د جوړولو پر ځای، د سیمې هېوادونه باید داسې نوښتونه وکړي چې له افغانستان سره خپلې اقتصادي اړیکې پراخې کړي؛

۳. که څه هم د تهران په غونډه کې د اسلامي امارت نه ګډون یو سنجول شوی اقدام ګڼل کېږي، خو د اسلامي امارت لپاره غوره ده چې دا ډول فرصتونه له لاسه ورنکړي او په داسې غونډو کې د ګډون له لارې د تبلیغاتي وسیلې په توګه وکاروي؛

۴. اسلامي امارت کولی شي د فعالې او څو اړخیزې ډیپلوماسۍ له لارې د داسې غونډو د ترسره کولو مخه ونیسي چې افغانستان په سیمه کې د ناامنۍ او بحران د سرچینې په توګه معرفي کوي.

سرچیني

[1]. شرکت‌کنندگان نشست تهران از حکومت طالبان و پاکستان خواستند به میز مذاکره برگردند. بی‌بی‌سی فارسی، تاریخ نشر ۱۵ دسمبر ۲۰۲۵، قابل دسترسی:

[2]. امارت اسلامی می‌گوید در نشست تهران درباره افغانستان اشتراک نمی‌کند. آریانا نیوز. تاریخ نشر، ۲۲ قوس ۱۴۰۴، قابل دسترسی:

[3]. جزئیات موارد مورد توافق در نشست نمایندگان ویژه کشورهای همسایه افغانستان. خبرگزاری ایرنا، تاریخ نشر۱۴۰۴/۹/۲۴ قابل دسترسی:

[4]. ا.ا در نشست نمایندگان ویژه کشورهای منطقه در تهران شرکت نمی‌کند. آژانس خبری افغان، تاریخ نشر۱۴۰۴/۹/۲۳ قابل دسترسی:

د ستراتېژیکو او سیمه‌ییزو څېړنو مرکز نادولتي، غیر انتفاعي او خپلواک ارګان دی، چې په ۱۳۸۸ لمریز کال کې په کابل کې جوړ شوی. دغه مرکز د خپلو بې‌پرې او کره څېړنو له لارې، په افغانستان او سیمه کې د پالیسیو د ارزونې او بډاینې لپاره فعالیت کوي.

اړیکه:

ایمیل: info@csrsaf.org

وب سایت: www.csrsaf.org

شمېره: +93780618000 +93780618000